

СИСТЕМА ПОКАРАНЬ

О.В. Іванчикова,

студентка 2 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Передбачені чинним кримінальним законодавством окремі види покарань утворюють певну їх систему, яка є юридичною базою, на якій ґрунтується діяльність судів із застосування покарань. Визначаючи систему покарань, створюється основа для побудови санкцій у відповідних статтях Особливої частини Кримінального кодексу України, де передбачено окремі види покарань і встановлено межі їх призначення за вчинені злочини.

Більшість авторів, наприклад, Ю.В. Александров, В. В. Сташис, Р.В. Вереша та інші визначають систему покарань як встановлені у кримінальному законі види покарань, які розташовані відповідно до ступеня їхньої тяжкості (суворості). В основу побудови системи покарань раніше діючого КК України 1960 р. було покладено критерій їх порівняльної тяжкості за традиційним низхідним принципом – від більш суворих до менш суворих видів покарань. Цей принцип деякою мірою орієнтував суд на застосування більш суворих видів покарань. Інший, більш гуманний принцип (від найменш суворого до найбільш суворого виду покарання) мала система Кримінального кодексу України 2001 року.

Такий підхід до створення системи покарань свідчить про подальший розвиток принципів гуманізму і справедливості покарання.

У статті 51 ККУ визначено систему покарань та дано перелік покарань, що можуть застосовуватися до осіб, які вчинили злочин. Наведений у ст. 51 ККУ перелік покарань є вичерпним і не може бути довільно розширений за розсудом суду. Види покарань знаходяться у певному співвідношенні, взаємозв'язку і взаємодії один з одним. Кожному окремому виду покарань відповідає ступінь його суворості (від менш суворого до більш суворого). Критеріями класифікації покарань можуть виступати: їх юридична значущість, зв'язок з ізоляцією від суспільства, наявність чи відсутність обмежень майнового характеру, суб'єкт, до якого застосовується покарання тощо.

Система покарань покликана визначати однаковість у правозастосовній діяльності та є важливим засобом забезпечення законності.

Я хотіла б детальніше розглянути вид покарання, який знаходиться на останньому щаблі, а саме довічне позбавлення волі. Виникає потреба у провадженні елементів прогресивної системи виконання даного виду покарання, оскільки по своїй суті вона є способом відбування кримінального покарання, при якому правове положення засудженого безпосередньо залежить від ступеня його суспільної небезпеки та характеристики протягом строку перебування у виправній колонії. Треба чітко визначити права та обов'язки засуджених до довічного позбавлення волі, що унеможливило б зловживання правами засуджених з боку персоналу колонії й сприяло розумінню засудженими вимог режиму відбування покарання.

Наприклад, Конституцією України передбачено право кожного громадянина на створення сім'ї . серед засуджених до довічного позбавлення волі частка одружених становить приблизно 14%, так як для реєстрації застосовується спеціальна процедура і взагалі унеможливорює

право на одруження. Також можна зробити висновок про реально існуючу можливість звільнення засудженого після фактичного відбуття ним приблизно 38 років покарання і підготовку його до цього. Серед більшості засуджених знаходиться молодь у віці від 18 до 35 років, а отже в них повинен залишатися шанс повернутися в суспільство. Як зазначає А. Х. Степанюк, що довічне позбавлення волі не застосовується до осіб віком понад 65 років, а отже і виконувати його ми також не маємо права. Засуджені до довічного позбавлення волі є найбільш суспільно небезпечною категорією засуджених, враховуючи їх кримінально-правові ознаки, і тому варто не тільки обмежуватися ізоляцією цих засуджених, а й спрямувати зусилля на процес позитивних змін в їх особистості.

Виправлення категорії засуджених – це складний за своєю багатогранністю процес, що забезпечується використанням існуючих засобів: встановленим порядком виконання та відбування покарання (режиму), суспільно корисною працею, соціально-виховною роботою, загальноосвітнім та професійно-технічним навчанням, громадським впливом.

Науковий керівник: В.М. Трубников